

E L Ő S Z Ó

Ez a kötet a Szegeden, 1978. szept. 14-16-án tartott irodalomelméleti konferencia előadásainak szövegét tartalmazza. Kulturhistóriai és irodalomszociológiai szempontok indokolták, hogy a konferencia témájául az irodalmi elbeszélés teoretikus problémáit válasszuk, mivel az a már másfél évszázada megindult folyamat, amely a prózai elbeszélést elterjedtség tekintetében első helyre állította a műfajok között, napjainkban sem fejeződött be és aligha fog a közeljövőben véget érni. Az irodalmi elbeszélés formája e másfél évszázad folyamán lényeges változásokon ment keresztül. A huszadik század prózairodalma többségében eltért a XIX. századi kontinuos cselekményű elbeszéléstől és az esszé, a tudatleírás, a fikció, az idősíkok eltolása útján mintegy új műfajok kialakulásához vezetett. Mégis, minden változás ellenére megmaradt e műfajváltozatok narratív strukturája, amely megkülönbözteti őket elsősorban a lírai strukturától - kisebb mértékben - a drámai strukturától is. A modern elbeszélő irodalom történetéhez ugyanis hozzátartozik az a tény, hogy hatását a drámára - a XVII. században kialakult "eszményi" francia drámatípushoz képest - kiterjesztette. Az elbeszélő próza térhódításával párhuzamosan az epikum, az epikai struktúra, behatolt a modern drámába, előbb rejtetten a drámai alapstruktúra keretei között, majd nyíltabban és egészen nyíltan, míg végül századunkban az epikai

drámának elméleti kodifikációja is megtörtént. Az irodalmi elbeszélés elméleti kérdései így tehát legalább két nagy műfajterületet érintenek, az epikait és a drámait. Ezekkel foglalkoztak a konferencián elhangzott előadások.

Magán a konferencián az előadásokat témájuk szerint csoportokba rendeztük, mégpedig az általános programadó referátumok, a szomszéd államokban folyó kutatások, a narratív szemantika elméletével foglalkozó, a strukturális-szerkezeti problémákat tárgyaló és az elbeszélő szövegeken végrehajtott műveleteket bemutató előadások sorrendjében. Több-kevesebb változtatással így következnek az előadások e kötetben is, kiegészítve a konferencia élénk vitái egy részének közlésével.

A konferencia megszervezésével az volt a célunk, hogy erősítsük - amennyire erre képesek vagyunk - irodalomtudományunkban az elméleti kutatást, még mindig nem foglalta el azt a helyet, amely megilletné, noha az elmúlt két évtized e tekintetben igen sok jelentős és örvendetes változást hozott. Nem kívántuk lekötöni magunkat az irodalomtudományunkban jelenleg egymás mellett élő irodalomelméleti irányok egyike mellett sem, hanem igyekeztünk valamennyit szóhoz juttatni, azokat is, amelyek mögött régi hazai tekintélyek állnak, azokat is, amelyek újabb hazai műhelyekben kialakulva értek el figyelemreméltó eredményeket. Segítettük az interdiszciplináris jellegű módszerek érvényesítését, amelyek az irodalmat a nyelvtudomány vagy a logika felől közelítik meg, illetve amelyek az irodalmat a kulturális megnyilvánulások egészében vizsgálják. Igyekeztünk kifejezésre juttatni azt a meggyőződésünket is, hogy az az elmélet a legjobb, amelynek eredményei felhasználhatók az irodalomtudomány többi ágának, az irodalom történetének kutatásában és az irodalmi kritika művelésében. Természetes, hogy egyetlen konferencia keretében e kívánalmak mind-egyikének nem lehetett megfelelni, de úgy gondoljuk, hogy az előadásokból az elmélettel áthatott és megerősített egységes irodalomtudomány mint cél világosan kirajzolódik.

Végezetül köszönetet kell mondanunk mindazoknak, akik a konferencia megrendezését erkölcsileg és anyagilag pártolták, így elsősorban a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának, Szegedi Bizottságának, Irodalomtudományi Intézetének, valamint Szemiotikai Munkabizottságának, ezen intézmények vezetőinek és munkatársainak, akik e konferencián meg is jelentek. Köszönetet kell mondanunk egyetemünk, a József Attila Tudományegyetem vezetőinek, hogy a konferencia megtartását lehetővé tették.

Vajda György Mihály